

„Застава“ излази трипут у недељу: средом, петком и недељом.

ЦЕНА ЈЕ ОВА
за Аустро-Угарску:
на целу годину 12 еор.
на пола године 6 „
на четврт године 3 „
на један месец дана 1 „
за Србију:
(у сребру)
за годину 120 гроша, на пола године 60 гроша,
а на четврт године 30 гроша чарш.

ЗАСТАВА.

О Г Л А С И
рачунају се по количини врста или места
које заузимају из оваких ситних пеџит слова,
и за сваку прету плаћа се увек по 6 новчића,
а за јак сваки пут башка по 30 новч.

Д О П И С И
шаљу се уредништву, а претплата и огласи
администрацији „Заставе“ у Нови Сад, у кући
под бројем 11 и 12 у дуванској улици.

Рукописи не враћају се натраг.

БРОЈ 3.

У НОВОМЕ САДУ, У НЕДЕЉУ 7. (19.) ЈАНУАРА 1873.

ГОДИНА VIII.

КОМЕСАР ЗА ТРОЈЕДНУ КРАЉЕВИНУ.

Мађарским државницима као да није могуће ничим другим отпочети нову годину, него са покушајима у троједној краљевини. Бар ово две три последње године тако је било. Година отпочиње, а мудраци у Пешти излазе с новим плановима, како би стару своју целу постићи могли, како би троједној краљевини ма којим начином могли збрисати њен државоправни положај и право на исти, и од троједнице створити мађарске жупаније, као што су давно од други, пре пет година пак од Ердеља учинили. Ту целу не пуштају из очију никако, само сретства и начине мењају према потреби и по томе, што им се досад отрцаше сви о здраву свест ерско-хрватског народа, којима су се служили.

Почетком лањске године беше на дневном реду комедија покушаја Лоњајевог изравнања, која се сврши шкандалозним распустом загребачког сабора, који није ни толико времена имао да једну реч проговори. Што је за тим следило, сви знамо. Увећан притисак на народ преко Вакановићеве владе, не би ли се повољније тесто преправило за нове изборе, у којима мислише унионисте, мађарони, до већине доћи, те да се услед тога вештачким начином уздржи додијало неспосно стање. Пред изборе поникосе познате промеморије, којима клика жигосаног Рауха хтеде и физички уништити народну странку бар у њеним правцима. О изборима незаконитости сваке руке видесмо, и то под заштитом државне силе, која се знојем народа издржава баш ради противне цели, ради тога, да законитости прибави ауторитета и заштите. Једном речи, почетком лањске нове године, не само да се настави насиље притисак и у опште примена сваке незаконитости од стране владе на народ у троједној краљевини, него се у круговима државничким у Пешти-Будиму истаче теорија незаконитости према троједници за догму државне мудрости, за основно начело.

Свест ерско-хрватског народа у награду претрпљени мука, добила је ту сатисфакцију (задовољење) да је лажна догма мађарски државника морала подлећи у борби са правом народним; државна сила пала је пред ноге свази духа народног, и последњи дани прошле године, беху у стању поверљивој души улити наду, да су дани безакоњу и насиљу избројани. Сами ми, кад год смо дошли у прилику да изразимо своју сталну сумњу у чистоту намера мађарски државника у питању одношаја троједне краљевине према Угарској, и нарочито сад у добу озбиљнији преговора око „изравнања“ — и сами смо ми чисто осећали, како нам сумњу немало предустретају споменуте

поверљиве душе; а таквих је пуно у нашем народу. Што ко жели о оном и мисли — обично се каже; наш ерско-хрватски народ пак у троједној краљевини, осим што има пуно разлога желети, да се већ један пут изиђе на чистину у питању државоправном положају троједне краљевине, те да се снага народна, која се до сада третира у борби око тога, уложи у унутарњи развој свестраног напредовања, — осим тога још је и пун врлина међу којима поверљивост не заузима последње место, те судећи по себи, увек је склоњен био веровати речима и онде, где је толико пута делима био обманут. Није дакле чудо, што се при крају прошле године, приметила у прилично великом делу његовом поверљивост, да је близу да изиђе на чистину. Регниколарна депутација троједне краљевине израдила је и поднела мађарској влади своје операте, што ће служити за основу намереном „изравнању“, и пошто се од мађарске стране није могло учинити никаква приговора ни правичности ни умерености захтева, које је регниколарна депутација троједне краљевине у своје елаборате ставила, то је, како рекосмо, са свим природно, да се поверљивије душе надаху добру. На безобразлук и пиљарске грдне мађарски органа том приликом није се нико ни обзирао, помисљајући, да се државници мађарски не могу истоветисати са демократизованим новинарством мађарске владе.

Ми смо споменули, да смо увек сумњали у искреност тежње за поштеним „изравнањем“ са народом у троједници, од стране мађарски државника. Ко је пажљиво пратио наше новинарство, може се опоменути чести случајева, где смо ми према успеху „изравнања“ изгледали као „неверне Томе“, што наравно никад нисмо ни хтели тајити. Ми смо још онда, кад нису изишле на видело све махинације и све гнусне интриге, којима се троједница обвивала, не би ли се у досадашњем стању и даље уздржати могла, — говорили: да мађарски државници неће другог „изравнања“ до оваког, које им осигурава апсолутно господарство над троједном краљевином. Онда, кад још није продрла у јавност фамозна улога „поштеног“ Фрање Деака, који у саборници говори, да је противан политици насилног помађаривања остали народности, а из конференције свог клуба, управо праве владе мађарске, одлази министру-председнику, да још фамознију резолуцију, која је потекла из главе Жедењијевице а на основу Раухијанске промеморије, својим ауторитетом за меродавну у политици према троједници протури; још онда смо ми одлучно казали, да мађарски државници неће „изравнања“ него, да протежу и вонтају троједницу, надајући се да ће у дугом

времењу наићи каква zgodna прилика, која ће их извући из „процепа“ у који су запали. Ми смо то по другим знацима увидели, и одкрића свију интрига требала би да су у том мњењу утврдила сваког, као што су и нас укрепила.

Данас пак дође прилика, да се увере и они, којима је наша сумња у том погледу, могла и досадна бити.

Нова година тек што је отпочела, већ отпочеше и мађарски државници по својој навици експериментисање са троједницом. До овог тренутка још се не може указати претом на дело те врсте, али знакова је пуно, и ми не стојимо добри, да дело неће пре искочити на видело, но што овај лист дође до руке удаљенијим читаоцима нашим.

Скоро је два месеца, од кад је регниколарна депутација троједне краљевине предала мађарској депутацији елаборат захтева своји, а с тим уједно исту ставила у процес, да изиђе с бојом на среду. У томе времењу могла је слична депутација угарског сабора прегледати тај елаборат, те да се изнесе цела ствар пред сабор, како би се једаред расчистили и стално обележили и утврдили одношаји између те две земље. Но угарска регниколарна депутација једва се лати посла. Од кад је примила елаборат хрватске регниколарне депутације, не чусмо ништа више о њеном деловању. Већ је то знак, да се с те стране начино план, да се одуговлачи та ствар, те да се добије времена, а већ у том ће се ваљда што год моћи измудрити, чим би се преговори могли прекинути или одгодити. Други је знак у исто доба, повратак Вакановићев на чело владе у троједници. С тим се доста јасно изказало, какво је расположење у владајућим круговима мађарским, према „изравнању“, колико воље имају, да једаред и правди ужегу свећу.

Но ради свога и страног света, нису могли просто одбацити елаборат хрватске регниколарне депутације; ваљало је за то имати ма каквог повода, ма исти био још толико неоправдан. Тога пак нису могли наићи у елаборату хрватске рег. депутације. Захтев, да бана поставља круна мимо мађарског министра-председника, кардиналан је услед аутономији земаљској, а право на ту, ујамчава троједној краљевини и сам закон постојеће „нагодбе“ од год. 1868., захтеви фанацијалне природе поткрепљени су цифрама из званични података и на законитом размеру основани; дакле оба главна захтева троједне краљевине, за које мађарски државници заину, не даду се никако оборити правним оружјем, и ту је гордијев чвор, мађарске политике!

Око тога се у Будим-Пешти лупале мудре главе, како да се разреши у корист њихове политике. Ко је био тај „велики

Александар“, који је изнашао мач, којим ће се расећи тај чвор, ми не знамо. Тек се тај мач изнашао, и служи на увеличање морала у мађарској политици тако, да ако је још где било кога, ко је веровати могао у јавно поштење људи који држе вагу власти ове државе у својој руци, и тога ће та вера оставити.

Далеко би нас одвело, — а биће и више прилике — да говоримо потанко о интригама, које сад служе за подлогу мађарским државницима у њиховим операцијама према троједници. Толико стоји, да се човек мора гнушати до дна душе своје, гледећи, како се гази морал јавног живота. За сад нека је довољно да у најопштијим потезима нацртамо ту подлогу на коју су стали, или тај „мач“ којом су наумили пресећи „чвор“ о питању „изравнања.“

У Пешти је нека вуцибатина, креатура Вакановићева и љубимац његове госпе, дала штампати једну броширу, под насловом „Троједница на мученичкој клупи“, у којој се обелодањују сва недела мађаронске клике у троједници и црна сенка пада на прве државнике мађарске. Податке тој брошири, добавио је писац још кад је био grata persona (радо виђена особа) у двору Вакановићевом, што му по његовом одношају према госпи „бановици“ није тешко било. Податци су већим делом оригинална писма Раухова, Вакановића, Кривоја и друге равнородне браће им, остало сопствени пишчеви искази, као човека који је био кад саветник кад оруђе те „славне компаније“ политични пропагандиста и зликоваца.

Дал је све истина што у брошири вели, то наравно може писац најбоље знати, као што ће он знати и прави мотив, побуду, за што је писао и штампано ту броширу. За нас је главно, не брошира него њене последице, које ћемо сад изложити.

Кад је брошира изишла из печатње, докле је већ у велико, у ческим, а отуда и у бечким опозиционалним листовима излазило важнији одломак из ње и то од самог писца. Све су те ствари јако компромитовале Вакановића и другове му, али нити се он покуша бранити, како би му била дужност ако је неправедно нападнут, нити га влада мађарска уклони с места, на коме као компромитован не би могао дуже седети. Уједаред, после читавог месеца дана, изјави писац брошире да је он по наручбини Мразовића, Вончине, Штросмајера и Мишкатовића и помоћу њиховом писао броширу, и да ништа не зна о податцима, на основу којих је писана. Мразовић, Вончина, и остали изјавише на то одмах, да они наступају судски пут у тој ствари, и тако нам се ваља стрпити до пресуде, па тек да онда и ми свој суд изречемо.

Њене душе срећне мисли припо, она је са најтоплијим предањем, моју душу пратила. —

Ја нисам требао рећи шта желим, и шта мислим, кад ме је већ њена душа предустрета, у којој сам огледао најчистију снагу моје жеље. —

Ох на кад је на нас свет једном погледао и истински нас загледа у свој бурни вал, тада, ох тада беше више милостиве навале, него отпорне снаге... дете нам се родило. — Све нам је шацтало, будућност је ваша; али се брзо покри тама, брзо се угасила надајућа светлост, и ми осетисмо први теретни бол. — Тај пораз још нас је јаче приближио. Обоје бесмо увельени, обоје требасмо утехе, но сусретнуте наше душе, виделе су ону силну провалу и беху увек мирне.

За мало, осидала нас је поново прва радост. Син нам се родио. — Може бити да смо се и већма радовали, ал' смо тајали своју радост, јер се себасмо на прву тугу. — Па и сада нас пораз прва несрећа. — Моја сирота Ана, као да клонула беше. Када сам се год са посла свога враћао, затекао сам ју одвећ брижну, одвећ тужну. — Онај сладак осмејак није ме више предустретао; тад почех и сам очајавати.

Моја Ана, опасила је брзо моју мисао и — победила је своју теретну, своју неутешну бољу. —

И поново, и по трећи пут, родио нам се син. — Каква је то милина, после боље!

Скочио сам — ал' ланци ругајући завекташе на мојим ногама и рукама. Сва моја прошлост исчезне

ПОДАШТАК.

ИЗ ЗАПИСНИКА ЈЕДНОГ ОСУЂЕНИКА

ОД
НИКЕ ГРУИНА-ОГЊАНА
(Наставак.)

У моме затвору стајало је надзорник, са два момка, и оковаше ме. Сви су били тихи и учтиви. Молим вас, рекох надзорнику, да ми се донесе воде. —

„С драге воље, рече он, и отидоше сви.

Ни ским нисам ни речи говорити могао. — Устадох и подох, ал' звекот ланаца беше тако грозovit, тако страхотан — сад сам тек прави роб. —

Па нашто је дакле човек створен. Која ли му је судба? Гледао сам преда се у модре видове и тада ми око одлети на решетку, мотрећи мисо зрак, ког сам до свора радостан дисао, —

Стање ми постајаше све теже, све жалосније, све несносије. —

У том горком стању сетих се своје жене, и свог детеншета. Мисао: Отац вам је кривичи роб, беше грдан пораз. — Први етадохе дртати, памет ми помрче, а ланци звектаху од потрешених удовах. — Ох, како грозно пате невини сузњи. — Затвор је злочастива кућа. Грудн ми се почеше опет гибати све јаче — врућина, као оштар пламен пробјаше ми грло. — Пружих руку рад крчага, он беше празан. — Јадни синови, њихи од света. Ако сам оптужен, што сам хтео свом народу светлију будућност, зар сад више нисам човек!

Светина је гомила људа, док си на врхунцу славе, тада ти поји, слави те и диже; а како те непријатељ и твој и њин притисне, тада те већ сви преуру. —

Све до јуче, баш ти што ме окиваху, клањаху ми се најпоштније — данас сам роб — они су извршиоци воље господарева, али су још већа и свирепија господа.

Човек може скапати, и нико му се неће наћи побуђен да помогне. —

У затвору си, крив си, роб си — свако те се стиди. То је дакле та худа судбина људца! То је плата за борбу и бригу, која ми одузимаше силне ноћи. То је захвала за најјаснију мисао, која само добро и благо васцелом народу пружаше. — То је сретно скончање за човека, који је посветио живот свој народу свом!

Суза ми се истаче на болно око. Ја ју нисам утирао, нека и она гледа самном овај крвни зрак. —

Легао сам на гадну постељу. После толике боље, овлада самном неки мали мир, ил' боље да рекнем малаксалост. —

Мало по мало, почео сам чистије мислити.

Зашто да нападам сирот' страдајући народ, заиста немам право. — Та народ ме није проклео, народ ме ваљда још није презрео. Ако он заиста знаде моју чисту и праву мисао, вечити благослов пратиће моје име, сјајна будућност грлиће мога сина. —

А моја Ана? — Боже мој, како сам срећан крај ње био. — Двоје ми деце већ умреше, и моја Ана

остале ми вагда снажан чиниоц моје душе. — Пред очима ми је и сада час, кад сам ју први пут видео. — Знао, били смо у пољу, у шумама. — Силан свет изашао, да ужива природу. Веселе на све стране, влистање одасуд. Ја сам замишљено продао кроз мемовитегомиле. Ту беху деца и децади, бабе и старци, момци и девојке, мужев и жене. —

Нека мила појава, као зорина светлост, што притргне поглед човечији, и мене озари Ана појава. Први сам ју пут тада видео, ту беше много другарица, ја сам управо моје погледе у Ана, и тада се неком мислио мисли отидох. —

Тај дан видео сам ју још неколико пута. У мене се пробудила чежња, да говорим с њом. — Вече је било, скоро ће се кући разилазити. Отидох управо Ани и кажих своје име. Ана је благо поруменила. Као да још с чудновато учинило, ово силовно познанство. Она беше више уздржавајућа него хладна.

Ја сам почео мислити о њој. Сутра дан, опет сам ју нашао. Она беше већ својскија. —

За кратко време, познао сам да ме љуби. — Био сам веома радостан. — Питао сам ју, да ли мисли на удају... а да ју не би мучио, рекао сам јој, да ћу је запосити у Оца.

Ана беше тронута, и тада први пут, опазих јој сузу радости у оку, она се пражигбенамојераме. —

Постадохмо муж и жена, ваљда најсрећнији муж и жена. — Живот не зна за хиљаду векова исписати, шта је кадар јединици час у чисту мужа и жене рећи, кад се љубе и познају. — Ја сам из

Али међу тим већ ударише сва јавна клепама мађарске владе у глас: да је у троједници отела мах јавна деморализација, да услед тога (?) престаје политично, питање хрватско, а настаје социјално, друштвено, и да ту сви обзир морају ићи на страну испред тог јединог, да мађарска влада спасе народ српско-хрватски од пропасти, што може учинити само тако: ако постави на чело владе у троједници човека снажне руке Нехрвата.

Ко се опомене, да су мађарски листови више пута, па и пре месец два дана, кад се није ништа знало о споменутој брошури, наговештавали, како би то једини излаз био из „процена“, да влада метне Хрватској на чело Нехрвата, тај не мора чекати на излаз парнице која мора понићи услед изјаве писца те брошуре. Тај ће се одмах досетити, да и иза писца те брошуре стоје планови мађарски државника, и да је цела ствар врло будаласто намештена, да послужује за постојеће омиљеној мисли: да се на чело троједне краљевине узмогне ставити — Мађар.

То је цела тајна, то је мах „новог Александра“ мађарског. Што у постојећем нагодбеном закону од год. 1868 изриком стоји опредељено, да бан мора бити син српско-хрватског народа, и да не сме бити војнички часник, на то се нико не обзира. Социјетичким мудровањем изнашли су мађарски државници и ту излазак, те се спремају да Ф. М. Л. Молинарија, начине хрватским министром (то није бан, па не мора (?) бити Србо-Хрват и цивилан), и да му предаду владу троједнице у руке.

Да прекинемо даљи разговор, јер је сувишан, — тако је јасно све — ми само велимо: да ће Молинари, (Зичи, који ли буде) бити у троједној краљевини оно исто, што је барон Мајтењи у нашим крајевима. Задаћа и цел једна им је иста с поља и изнутра. Тај *coup d'état* (државни удар) према троједници, друга је потврда нашег мишљења, да мађарски државници брусе своје сабље, јер им се чини да је кудуно час, да побу за својом „великом мисијом на исток“, али је уједно тај „државни удар“ прекинуо и последњу копчу симпатије, која је могла удружити српско-хрватски народ троједнице са Мађарима, бар у цели културној.

Уставност пак у Угарској, од данас је шуља реч, као што је и устав, мртва артија.

Кр. поверенство узело је иметак свију заробљеника. — Како се чува у таквим случајевима интерес и право појединаца, показује најбоље онај просторни неред и страховити замршај, услед којег многи пуштени из затвора не могу ни после више месеци ослободити свој иметак изпод запљене. Кр. поверенство руковало је сповцима нађеним код уапшеника и онима, које су обитељски чланови уапшеника, уплатили у име осигуравајућег трошка и под другим именован, а то је заиста велика свота. — Како се с овим новцима господарило и да-ли су казну корист донели, ко би то знао?

Ко је и када умро и колико их је умрло, то је кр. поверенство у великој тајни држало. — Ово грешно занемарење носи сада већ горке своје плодове за дотичне обитељи. — Од оно доба воде се већ многе парнице ради наследства, а парбене странке нису у стању правно доказати дан смрти њиховог отца, брата и т. д. — Само то знаду, да је у сегедински град одведен био. — Тамо му се изгубио био траг. У граду Сегедину пак кажу, да га тамо није. Дакле где је? — То је грдна сметња, под којом многе невинне обитељи страдају, али ли то ала, која изискују бра леа, ако се неће да се изтргне из прсију народа свака вера у правду и правичност. — Захтева ли државни интерес, да се невинни пронађен човек на овакав начин заувек уништи? —

О последњем часу Наполеона III. доносе већином званични енглески листови ово: У четвртак 3. о. м. п. р. у 11. пре подне стигне овај глас: Код цара беху јуче на ноћ око 11 сахата његови лекари, око 2 сахата ноћи дође му и др. Коп, око 4 сахата у јутру др. Арон Корвис и беху код њега до 6 сахата ујутру. Сви су га од тих затекају у крешком, здравом сну, Ударање пулаа између 80—84. У петак ујутру око 9 сахата 45 минута посетилише цара скоро исти лекари, и заључише, да га после подне оперују. Око 10 сахата показиваху се већ знаци малаксања. Око 11 сахата већ престаде срце куцати оное, од кога пре две године дана цео свет држаше — престаде куцати и Наполеон III. француски разар беш мртва! Кад су се већ знаци самртности показивали, сазвати беху над постелу умирајућег: царица Евђенија и цео царски двор осим гроза Клариа и херцега Вазена, који у тај час отсутни беху. На кратко време, пред што ће цар умрети, отишао беше гроф Клариа по царског принца, који беше тада у Волвишу. Принц је већ над мртвог оца стигао. У последњем тренуту дође цар мало до самосвести; тихим, самртничким гласом управи неколико речи на царицу Евђенију и после неколико тренутака заспа на веки. Осим царице Евђеније и целокупног царског двора, затекше се над умирајућим Наполеоном његова два лекара и др. Годдарт, местни римски свештеник.

Смрт Наполеона III. би телеграфски јављена најпре ингл. краљици Викториа, принцезима и принцезама од Валеса, свим осталим члановима краљевске породице и свим крунисаним главама у Европи. — Принц од Валеса беше баш на путу, кад му вест о смрти царској стигне, и одма је похитао у царску гостиону, у којој беху приређене неке забаве, да их обустави. У Лондону, као и по целој Инглеској продирао је глас о смрти Наполеона III. неком изненадном тугом и сажалењем. Кажу, да су у Лондону у онај час, кад је вест о смрти Наполеона стигла, у пркос бујној виши соцаји пуни и препуни били. На инглеском двору и свим државним здањима више се одмах прне заставе. Новине кажу, да у Инглеској не беше веће жалости од времена принца Алберта, мужа краљичина. На дан упоа цара беху општа жалост у Инглеској, а у Лондону ће сви прозори у том часу прним застрти бити. У Француској су пак сасвим противне наредбе у том погледу изашле. Од осталих дознаје се већ поуздано за ту, да се на дан сарањивања цара неће ни у једној капелици служба држати; тужна је светковина та, веде републиканске фран-

ПРЕГЛЕД НОВИНА.

Како је гавдовао кр. комесар гр. Радаји у Сегедину и какова је у обште управа владе у Угарској, налазимо грону слику у следећим редцима „Мађар Ујшага“: „Кр. поверенство у Сегедину није ни једанпут кроз четири године свога обстача положило рачуна о потрошеним и сабором дозвољеним свотама. Но дозвољени трошак није био ни довољан, већ је кр. поверенство направило дуга. Самом граду Сегедину дужно је кр. поверенство од прилике до 10.000 ф. — Ко ће и под каквим насловом ће се то намирити? Да ли бијаше нужно овај дуг правити? Одкуд би се то дознати могло? — Чиновници поверенства службоваху још концем прошлога месеца у граду Сегедину, ма да је већ 1. нов. пр. г. поверенство претало службовати. — Је-ли то службено одређено? Одкуд вуку ови чиновници плату? — Само мимогред спомињемо, да чиновници поверенства као такови, већом страном били су чиновници министарства, дакле су двоструку плату добијали. Је ли и то у реду? —

У часу; а горка садашњост показала се у најочајнијем стању. —

Па што ме не носе већ на губилиште! Та ја не тајем, нити ћу тајати своју намеру. Све ћу рећи шта сам хтео, да не кажу, да сам прост зликовац. —

Као добар патриота радо гинем, мисо ће живети. Опет се тешка брава на вратима покрени, мислио сам и опет су ти надзираоци човечни, ваљда ми носе воде.

Не, то беше истражна комисија. Напред унесоше један асталчић и три столице. — Заотим уђе неки дебо човек, ваљда је комесар, поред њега још један чиновник и писар, а за њима два војника, са пушкама. Напоследку и надзорник, са мучничким справама. —

Господа се посадише. Ја их учтиво поздравим. — Силена господа, чинише се тог и невестити, они баш избијно хтедоше ми покасти, да су мојни надокватни сужником. —

Вратиће вам се то безучуство у животу, мислио сам. —

Истражник ме упита за име. — Ја сам Ђуто. Он се продере на мене: „Не знате!“ одговарати! — Зна, на жалост! и то одмах: јер мучитељи и крвољаци човечанства, не знају за нужду последњих. Та кад сте мојни једног човека оковати и у затвор бацити, зар га тад треба горе него скота мучити! Та већ је близу подне, а ја од нојас и на молбу воде нисам добио. —

Господа се мало узбунише, па ће онда онај други рећи:

„Такови пси, ваља не само да су жедни, већ да их пезу и севу.“ —

Крв ми је полетила у лице. Лавци ми се затресоше на рукама. Ваљда је исти господин помислио, да сам појурео к њему, скочи као опарен са столице. Кукавица једна! насмејаш се ја. —

Комесар одмах нареди, да ми воде донесу. — Међу тим је почело испитивање. — Пред комисијом лежаше бреме мојих попечаћених папира.

Господи! рекох им. Видим да сте и справе донели, да ли човека нагонали најпосле — на оно, што није истина, а што би ви хтели. Ја немам узрока тајати. — Допустите ми ако се бојите, да вам покажем прстом један папир; у њему стоји цео план преврата, ја га посведочавам и потпишаћу га пред вама. —

То сам стога чинио, да се што пре тих гнусних лица опростим. Ал' они се почеше саветовати, дал да моју изјаву примем, или да ме испитују. — Напоследку им докажем, да ја могу то све на ново написати и поднети њима. — Они начинише записник, и примише моју изјаву, но то је трајало дуже, него да су ме редом испитивали. — Напоследку, једва их се већ опростилах. — При поласку споменуше ми уједно понашање — о крвници, ваши ми савети не требају. — Погледао сам их оштро, они изађоше.

Још сам се бавио са њиховим лицама, ал' на то уђе кључар носећи јело. —

Оставите ту рекох му оштро.

Он се осврте као улашан на мене, и отиде.

цуске новине, одложена за други дан. Осим неколико ђенерала и бивши високодостојника Наполеонових, који се у Тјера заискаше, да могу над мртво Наполеона отићи, није Тјер ником другом одлазак тај допустио. Шта више ни садашњи маршал републиканске, а некадашњи главни заповедајући ђенерал царско-наполеоновске војске Мак-Махон неће против свог противног изачекивања над мртвог свог некадашњег суверена отићи. Мртво тело цара Наполеона сарањено је у среду 3. о. м. у католичкој цркви св. маријевој — до тог доба, док се мртво Наполеон III. неби ко што инглеске новине примећују, у своју земљу — у Француску пренео. Цара је саранио кардинал Луцијан Бонапарте. —

ЗНАЧАЈ КР. КОМЕСАРСТВА ЗА СРПСКЕ СТВАРИ.

Под овим насловом доноси „Политика“ у свом броју од 2. о. м. овај чланак:

„Питање кр. комесарства у Угарској за крајеве, где Срби станују, решено је. Кр. комесарство за „српске ствари“, — као што се та институција обично називље — утврђено је, и досадашњи носилац тог у конституционалној држави ретког достојанства, г. барон од Мајтињи, при свем томе, што се је у ствари Педагијевој компромитовао, остаје и надаље на тој пошти. —

На место, да се у расуђење узме, да така институција, која је већ сама по себи у конституционалној држави аномалија, и која је осим свега меродавне кругове хрђаво прикрвеним тајним намерама и циљима, које јој подређене беху, компромитовала — без даљих опасности за круну и земљу уједно више постојати не може; место, да се тај застојак Лоњајеве управе погледом на делимично консолидовање јако порушеног стања ствари уклопи, пиље се и опет компромитовани барон Мајтињи са још широм пуномоћи на своју пређашњу пошту. —

Многима ће то гола загонетка бити. — Чему смо пре слутили, но што веровати ни хтели, ни могли несмо, то се сад развија пред нашим очима, као нешто, што се само по себи разуме. У меродавним круговима знало се је потпуно за незакононаступке барона Мајтињија, што се потврђује тиме, да се кр. комесарство барону Мајтињију опет и у већој мери још поверава. Преварили смо се, кад смо помислили, да је гроф Лоњаји као министар-председник проту закона поступио, кад је без знања круне барону Мајтињију таку инструкцију дао, која у очитом протусловљу писменом, којим је кр. комесар наименован, јер у том писмену јасно стоји, да се кр. комесар за извиђење начина руковања са народним фондом и интерларним добрима српскога народа изашље, дотим се је исти као каква државни полицијски орган показивао. —

Већ и позната интерпелација, коју је гроф Лоњаји као посланик и члан деаковског клуба на кратко после пада свога као уг. министра-председника у једној конференцији тога клуба на новог министра-председника управио, од великог је далеко иза области локалних интереса досежућа значаја. Лоњаји је питао новог министра-председника: да ли је исти склоњен, да у унутрашњој политици напрема народностима истим путем удари, којим се и досада ишло, да ту политику енергично надале развија, почем иста са српским стварима и спољашњом политиком у свези стоји.

Мимогредан је одговор, који је на то нови министар-председник дао, јер ми исти у отсућу барона Мајтињија у широј инструкцији остварена пред собом имамо. Узгред нег нам буде допуштено, да је нови министар-председник у своме одговору нарочно акцентујисао: да ће он комесарство у границама закона оставити, што прилично комично звони, кад се помисли, да закони изрично опредељују, да се владе мере, које народ мање више

— Нисам имао ни столице ни банчића, увек сам се морао на постелу спустити, ако сам желео седети. —

У један мах осетих, да ме грч у леђима хвата. Овебо сам, од хладног и влажног вида. Да нисам био у ланцима, пригнуо, би се неколико пута и присавио, док се не би загрејао, овако пак морао сам ходати по тамници. —

Прије сам што мање ходао, ужасан ми беше зветек ланаца, сад сам се већ навикао био. — Пролозио сам замашљен крај јела, јер нисам глдан био. —

Сад ми се оте поглед на умрљан зид. Беху по њему имена исписата. — Не, ја нисам хтео читати имена зликовачка, нисам хтео да знадем скиме ћу у један ред доћи. Те мисли већи ми терет нашеше. Опет се спустих на своју постелу. Мислио сам дуго и дуго. По некад би се маштом занео, јер ме лавци не притискиваху тако јако, те сам мислио, да сам слободан. —

И како горак поглед падаше увек на светлеће карике, што су на мојој руци. —

У тамници беше тишина, чињаше ми се на пољу неки немир, нека тишина. — Заиста, то је ваљда љубопитан свет, који распитује за сужнике. — Можда је и моја Ана ту. — Устадох нагло и полетих до врата ал' врата беху тврдо, врло тврдо забрављена. Слушао сам, ал' ништа не знадох, кад ништа не помаже. Теј је свет далеко од мојих врата а тудан се шта само стражар.

Хтео сам да лупам — ал' не знам зашто сам то хтео чинити. — Јело је ту, воде имам, шта да-

директно додирују, морају дотичним напред обзнати, но да народ, кога се те мере тичу, ни живе речиче о опредељењима не зна, која се у мисији, односно у раширеној инструкцији барона од Мајтињија налазе. —

Главна је ствар пак у томе, да ми ту у врло важним стварима од општег интереса радити имамо.

Недовољни знаци показују, да се ту сасвим о другом нечем ради, а никако о ствари, о којој ми мислимо. Таки је знак пре свих интерпелација гроза Лоњаја у конференцији деаковска клуба у свези са познатом изјавом барона од Мајтињија у Новом Саду, да се његова мисија састоји у томе, да политици владиној прокрчи пута на истоку. Даљи су знаци: глас званичних листова, који непознати, или бар тада нејасан мотив одапиљају кр. комесара међу Србе тиме издају, што о српским стварима булазне, као да би Срби големе фондове у рукама имали, који би, ако и даље у истих остану, по државне угарске интересе опасни бити могли. А ни остављање компромитованог барона од Мајтињија на својој досадашњој позицији, није не мали знак особитих интенција. И претњу угарске владе, „да ће легислатива принуђена бити“, „аутономију од Срба одузети“, ако влада не би у народу по свом фазону умерену странку образовала — никако другачије, но као такав један знак схватити можемо. —

Злобни људи оће ипак повратку барона од Мајтињија на своју пређашњу пошту неки романтичан мотив да потпишу, кад тврде: извесни обзир више лично, него ли политичке нарави гоне кр. комесара натраг у Нови Сад, где би још јавесне повољне дужности према појединим лицима из своје незваничне свите испунити имао. Но да оставимо то поговарање, које управо овамо и не спада, на страну; оно пада и онако у надлежност племените баронице, које се и тиче; за наша посматрања су само политички моменти меродавни. Но ту нам се не би могло на ино, а да кр. комесарство за „српске ствари“, по своме смеру и домаћају са плановима наше спољашње политике на истоку, као и поставнак његов са берлинским састанком царева у свезу не доведемо. И ту мислимо, да се никако преварити нећемо. —

Мисија кр. комесара за српске ствари, састоји се очевидно у томе, да се у случају, ако би се каква потисак на исток, који би нашој спољашњој политици противан био, опазно, народна добра и фондови ма којим начином пограбе; јер би се од истих ма каква могућа употреба у том случају од стране нагиљубих на исток начинити могла. —

Така би прилика баш вгодна била, да се ти фондови тако исто измакну, као што је то већ многе таке постизало (види: хрватско-католички првени фонд.) Том би се благословеном приликом и та могућност постигла, да се горименоване немиле личности, које у своме народу гласа и уплива имају, одстране, јер би исте извађају омиљених планова наших државника на путу бити могли. — Једном речи, кр. комесарство има ту задаћу: народну снагу Срба, која би српским интересима у поменим ентуалитетима на услузи стајати могла, уклопити, шта више сасвим сврхати. — Иде се управо на то, да се пошто по то слободна, одрешена самовласт уграбити може. —

Могу нас за то на суд повући. Но ми остајемо при том, да главну основу вишенменованог краљ. комесарства за српске ствари у јужним крајевима Угарске сачињава све ово, што напред напоменусмо. — Та само нам и тај смер већ појмити даде, како да се о томе ништа не пребележи, да је пређашњим протузаконним поступцима барона од Мајтињија, у Новом Саду и у околици углед меродавних кругова, који се тек ваљда чувају гроба, компромитован. Даљу истинитост наших тврдња налазимо у другој појави, која тако некарактеристичну светлост на целу ситуацију баца. Пре кратког времена почеше пештански званични листови и ту

гле још требам? Вратио сам се натраг с врата, ишао сам горе гледећи у решетке горњег пендерића. У том се врата отворише, унутра уђе надзорник. —

„Ви господине нисте ништа јели.“ рече ми он врло услужно.

Хваља стари на брзи рекох му, нисам гладан. — Кажите ми, каква је то типина на пољу. —

Но старац се ваљда већ покајао што ме је и прве речи ословио, Петећи скупи судове и отиде.

Имаш право честита старино, помислио сам. — Бедна серото, ти ваља себе да чуваш. Обазрео сам се по мрачној соби. У једном углу видео сам парче папира, у ишању сам нашао оловку. Сео сам на свој сламни кревет. Скинуо сам свој велики шешир и гледао сам у онали плафон. Молитва моја беше топла. Ланац ми задрхта на руци, а оловка у руци, по белом папиру, просуо се низ редовах, моје големе туче.

Беда силна, глба груди
Мучеништво земљу дави
Оковани плачу људи
А тирал се подли слави.
Ох спаси боже, ох спаси народ свој
Избави беде тешке, честити пород твој

Нека јекне злотвор клети
Кад слобода главу дигне
Мученик ће да се свети
Тешко злоби коју стигне
Ох спаси боже, ох спаси народ свој
Избави беде силне, честити пород твој.

(Наставиће се!)

идеју ширити, како да се у Хрватској *Нехрват* бан, по и момак од мегдана, наместити. Та идеја узима већ сад облик известног значаја на се, почем се и остварити може, ма да је нагодбеним законом од год. 1868. изрично опредељено, да хрватски бан не мора бити војник, али да свагда Хрват бити мора. — Бан нехрватске народности у ствари је то, што је бан мађарске народности, и апликовано на поменутог агресивне планове наших државника, значи даје то исто, што *успати геозденом мађарском руком* и у *Хрватској са истом задајом* и истом цели, којом је и барон Мајтвија у Новом Саду инсталован.

Ако корена свим тим појавима зајста у царском берлинском састанку тражити имамо, онда ћемо се тешко преварити, ако изјектв г. Ф. М. Л. барона од Колора, да му се пуномоћ рашири, у свему с тим комбинацијама доведемо. Но то још сад тврдити нећемо.

Висока дипломатија свих држава, којих се тиче нарочито дипломатија подунавских кнежевина, зачудило се зајста, кад дозна, на што се све код нас спрема.

ИЗБОР ПОСЛАНИКА

у товаришском изборном срезу.

У товаришском, пре бачком изборном срезу обављен је избор посланика на угарски земаљски сабор.

Бирање се отпочело 3. јануара и свршило се у зору туђиног дана са избором г. др. Томе Мандића а пораом противничког кандидата г. Девидерија Громона вајшчанског спахије.

Последњи је пут у овом срезу г. Сава Вуковић за посланика изабран био. Срби овог среза су тада неслогом, сравноврсним чистим и нечистим, личним и општим интересима растројени, — под пресијом јавне власти и поједини меродавни личности, — морали коалицији противрпски интереса подлећи.

Колико је тадашњи избор по неке Србе с једне стране посраман био и колико је љути рана на здравом српском телу оставио, — толико је с друге стране допринео, те су се особито браћа Старопаланчани, лепим цвѣтем поштења, отважности и пожртвовања за праведну српску ствар, обилато окитити могли.

Имао је тај избор даље по Србе овога среза те добре последице, што су увидели да оно надокнадити морају, на што тада не помислише, ако будућег избора до слоге доћи и победити одржати желе; — то јест да морају рачуна водити са положајем, интересима и страстима поједини личности, којима се у ствари избора никако јака меродавност одређи не може; и да морају гледати да се све наведене околности, српским интересима служељима учине. То пред очима држећи имали су се Срби овога среза, — кад им је смрт Саве Вуковића нов избор у изглед ставила — пре свега за таквом личношћу обзирати, која ће за сада најпоглавнијим интересима Срба хтети и знати одговорити, борити се за досадашњу стечевину на првенско-просветном пољу против нападаја, долазили ови од горе или од наше досретне реакције, и распростирују ју. А која ће личношћу уједно стожером моћи бити, око којег ће се из тако давергирајући елемената, којима је овај срез препуњен, — лепа српска слога кристаласати моћи.

Такова својства су 22. децембра у конференцију скупљени бирачи овога среза мислили и личности г. др. Томе Мандића наћи, кад су га за свога посланичког кандидата изабрали. Успех српском слогом произведен показао је да се Срби бирачи што се слоге тиче нису варали: а будућност ће, са пуним правом очекивамо, показати, да ће г. Мандић у њега положено поверење и оправдати.

Приликом наведене конференције осветлаше честити Паланчани својом политичном свешћу себи образ; — питаваши се пре свега код г. Стеве Павловића — кандидата народне странке у овом срезу при последњем избору — да ли је намеран и опет као кандидат у овом срезу ступити? С тиме на своје политично уверење нагласак ударити и онога отликовати хтевши поред и за кога се не давно на изборном пољу онако бореше. — Па тек пошто се г. Павловић изјасни, да се кандидатуру примати не може, и пошто Србима саветова да се у кандидатури честитог Србина сложе, — присташе на Мандићеву кандидатуру и показаше при избору, да благо оное, кога ови честити синови свога народа, својим поверењем отликују.

Време између конференције и избора, пуно је интрига, пресија и нападаја противу поједини бирача и личности г. Мандића од стране овдашњег бирократског сродништва и шогоршага Нађова; а тако исто од стране, утиљиву и пресију исти потчињене мађарско-немачке близе.

Покушаји, да се Србима победа осујети, бехе равноврсна. Интригираше се и горе то јест у Пешти и доле то јест у изборном срезу против личности г. Мандића као Србина. Међу тим док су противници с једне стране Србима препоручавали, да г. С. Павловића за кандидата истакну, кога су и они, као што увераваше готови потпомагати, са намером да се и поцепају, — докле прогласише г. Мандића за крајњег левицара и народњака, да би тиме натараше, општинска поглаварства и друга званична лица од истога одвратили. За доказ навађаше неки из „турског народа“, у „Bacskaer Bote“ прешавши чланака и више из Пеште стигавши телеграма.

Док су противници на наведени и друге начине против Срба и његовог кандидата радили, — чврсташе се ови у слози и јришремаше савестно у тишини сва сретства да победу одрже.

На два дана пред избор дође нам и господин Мандић у нашу средину и би од Паланчана и изасланика други општина срдачно дочекан и у вече са бакљадом почашћен.

Дође и дан избора. Миљина беше гледати недогледне редове кола, која стотинама српски бирача из Старе Паланке, Силбаша и Парага доважаше на место избора, — Товаришево, где ји честити Товаришани са бурним уселицима: живело Српство, живело Мандић, дочекаше! — Гласање се отпочело после 10 сати пре подне са Пивницама. — Пивничани поред тога исто Срби за Мандића, а Словаци за Громона гласаше, дођоше у малом броју. Мора бити из узрока што се мисао Стојачковићеве кандидатуре у овој општини изгледа. — Али и опет хвала домањој браћи Србима, који са своја два свештеника победи Срба нешто допринеше. — За Пивницама гласаше Стара Паланка и за њом више не српски општина. Ова прва даде своји до три и по стотине гласова без једног једитог изузетка за г. Мандића и прибави овом већину од четири стотине гласова. Продужено гласање несрпски општина даде Грамону превагу, док гласање честити Силбашана и Паражана не извојева већину г. Мандићу. Ови први предвођени својим бележником словачким свештеником и обожим српским свештеницима, показаше сила већу вољу и отважност да српској ствари к победи припомогну, него што то при последњем избору случај беше, јер дадоше своји до двеста гласова без једитог изузетка за г. Мандића. А тако исто и многобројна браћа Паражани, предвођени својим бележником и својим свештеницима, не одоше са обореним заставама за гору као оно последњег избора, — него се сложе са другом браћом у српском колу борити и осветлати себи и својој браћи образ пред целим Српством; поред свега напора чебског спахије Везередије, да ји или за Грамона, или на остајање код куће приволе. Залуд беше прошипање новаца, залуд вино и печени овнови, — све то служаше паражањима да се за борбу што боље поткрепе.

После Парага опет гласаше саме несрпске општине, а кад гласање свршише, бехе противнички кандидат са 80 гласова у већини. — Обровац као мешовита општина са подједнаким бројем Срба и Немаца бирача, не промену биланс ни најмање. Дође и Товаришево на ред.

Неизвесност смешана са надом владаше на обе стране. Истина да су меродавни личности товаришке, забављујући, као што честитим Србима приличи, своје дескарне размирице, свакојакој браћи сваку могућу потпору обрели; али су и противници и то са подпуним правом велику значајност и одесудност приписивали Товаришеву, јер се од прилике у напред звало, да с ким ова општина буде, онај ће и победу одржати. Па за то и просуше Громоношци, већи део они четири хиљаде и неколико стотина форината, што их на користовање издаше, — по Товаришеву; с чиме свога кандидата победу осигурати и увеличати мислише. Али му од истине подмишљањем понизише и приуговитише пад; јер им се изопштан бирачи куд који развише кад су им за отсудан удар потребни били.

Почетак гласања беше зајста интересантан, јер Срби због с почетка за Грамона гласајући товаришки Немца, ни стопе земљишта не могаше задобити. — Али кад се из сна побујени Срби почеше скупљати, — јер је Товаришево око 2 сата после по ноћи почело гласати, — и своје гласове Мандићу давати, поче се у противника надежда губити. А кад у сред гласања луце глас, да су 46 Старопаланчана на биралитште приспели, изгубише противници сву надежду и развишше се куд који, оставивши победоносним Србима уставно бојиште Од Срба товаришана осим њих осамнајсторице гласне браће, сви гласаше са браћом Србима. Последњи гласаше горе наведени 46 Старопаланчана; а пошто ови изгласаше, не хтедоше вође Срба међу тим приспеле Товаришане на гласање пустити, јер би се иначе са наступком зоре противницима дало времена, да из оближњег Бача нову снагу привуку и Срсе дотле у шаху држе, док им из даљи општина припомоћ не би притегла, те тако победу Срба у питање ставила. А да су Срби добро комбиновали, увидило се доцније.

Беше пола пет сати у зору, кад г. председник др. Стојковић, — г. др. Тошу Мандића, као са већином од 119 гласова изабратог земаљског посланика прогласи.

На г. Мандића гласаше 1023, на г. Громона 904 бирача.

Око осам сати у јутру би дотле у Обровцу изадазг бирања, исчекујући изабрати посланика господ. Мандић, депутацијом на биралитште допрашен и од именушког народа, коме неколико речи прозбори, са одушевљеним уселицима дочекал и при поласку натраг у Паланку испраћен, одакле се сутра дан паробродом кући вренуо, да благе дане у кругу своје породице, надамо се, весело проведе.

Ми од наше стране желимо му сретан пут; а са правом се надамо; да г. Мандић међу сваким околностима не ће заборавити, ко, за што и са каквим жртвама га је за посланика изабрао; и да ће он свој учвршћени положај, на то учтребити, да своме народу оно буде, што бирачи од њега очекиваше, поклонивши му своје поверење и изабравши

га за посланика, т. ј. да га не ће изневерити у борби на првенско-просветном и политичном пољу, а противу сваковрсни непријатеља, који те поље кукољем и коровом засејати желе, да би се и оно мало пшенице угушило, што је на њему посејано.

Срби су се при овом избору у опште добро владали, изузимајући једног двојице шпекуланта, којима је пре свега до свог цена стало, па ма стога и пропади интереси Српства. Али се надати, да такве Србе неће мимоћи презрење своји суграђана, који их врло добро познају.

Избор је у опште у потпуним границама законитости текао, изузимајући неке ситније изгреде, без утиљива на сам ток избора. Изузимајући даље неколико неосновани нападаја на Мандићеве бираче, од стране г. Нађа солдабровца паланачког и његови пандура; а тако исто неколико званичних и незваничних „вад рац исптеница“, што их „наша браћа“ Мађари против Срба просуше!

Срби су овом приликом показали да могу бити сложни, ако коле на страну баце ниске, личне и местне зађевице. А слога њихова показала им је шта су способни; јер постигоше оно, за што се раздвојени и растројени ево од 8 година овамо неуспешно бореше. Не може нам се на ино, а да не пожелимо, да као што нам је лично г. Мандића са оним својствима и врлинама, што их Срби радо својим поверењем отликује, — служила за стожер лепе српске слоге, а ова за темељ победе; — тако нека нам начелност служи при првој прилици за основ трајне слоге и успеха! А да то зајста могуће буде, велам вам браћо Срби товаришког изборног среза:

„Да свако у час потре
Сви други желе рђ,
Да рекне: Ево жртве
Ал недам народ свој!“

ДОПИСИ.

Батања (на бадњи дан) 1872 год. Ови дана бисмо учасници велике и изванредне светковине, или ови дана видисмо оно, што ће тек прауцунаши бити сребни видети, јер се таково што у сваком веку не догађа, а то је осветљење услед одшлеца новосазидане овдашње романске цркве. — На што но наши ваку, није коме је речено, него коме је суђено; тако је и са овом светковином, било је уређено и удемено да се на св. Николу освети, а кад оно због неки неправедни случајева испале са једним даном пре или лицем на св. Саву, елем на просветитеља српског, ког они иначе светковати не обичествују. Давке као год што је српско православна општина батањска право између свију мешовити општине испод Јерархије романске ово на основу највишег решења од 24. децем. 1864. г. ово пак безпримерним пожртвовањем својим истргла се, тако је и овоместна новозникша романска општина између свију ром. општине прва себи — али нашим новцем — богомољу подигла. Осветљење поменуте цркве извршио је прота арадски Јован Рац са овоместним ром. парохом М. Урозеску и опет овдашњим српским парохом Леонтијем Петровићем. На увеличање светковине дошли су неколицина учитеља и два богослова из Нађлака, који су како при осветљењу, тако и при богослужењу нуждно појање одпојали. Светковини сходно слово говорио је прота. Црква је дубком пуна била и то највише Срби и србење. У тасовима нао је силан новак, односно дошло је толико, колико неће доћи ни за читаву, а ни за више година дана, јер многи од Срба приложнике форинтате, које Романи никад неће жртвовати, јер није им урођено, као Србину, да на првву и школу богате дарове и жртве приносе. Што се црквеног адања тиче, оно је на онима доста угледно и лепо сазидано, али почем су, по постојећим и на новосазидане цркве односењим се административним уредбама овокупанијски мерни са још једним художником, као у ствари тој стручњаци од заданије подрбно испитали, пронашли, су даје васцела црква, изузимајући торон, најушерскије склопљена и аглакљена, да као таква више од 2 године постојати не може. — да се у њој донде само са опасношћу може служба божија отирањати, и да ће ју жуланијска власт на основу релације свог мерника по истечењу двеју година, ако се у безбедно стање не постави, затворити. И тако романској општини не остаје друго, него са дотичним художником Стеваном Змекал, који се обвезао за 7500 ф. а. вр. готову цркву предати, парницу одпочети. Према пак исти никаквог добра не пријатава, а притом је уговорену цену скоро сву у напред подигао, узалудан би био сваки покушај парбе, јер место да штету накнади, умножила би је с тим, што би принуђена била наричне трошкове сносити. Сврта општина зајста је достојна сваког сажалења зато, што у садржини својој нема такви особа и чланова, који би у течају издања цркве пасали били, да-ли најемник по гласу угора ради или не. Општина је што-но кажу, књига од два слова, а та су: поменути парох и зет му Јосиф Петрија, забчени комесар вармејски, а сад нисар солдабровски. Пона као пона, обтерећен буди душепопечитељским дужностима, није доспео да и на издање цркве пази, — зет му пак за време издања цркве или више од 11 месеци чампо је у абсани сегединског града или Радајевој тавници као заточеник, дакле и он није могао настојавати да се црква као што треба и по уговору зида. — У пркос претећој опасности, речеки прота је ипак

осветио ову првву, без сумње зато, да не би како год услед одлагања смрћу препречен био, и ту дужност другом уступити морао, односно масне дневнице лишио се. — Овај случај као сушта истина, може служити за пример и науку многим нашим општинама, које ће услед одцепљења од Романа нове цркве зидавати. — Нека пази и мотре с ким ступају у погодбу, а још већма нека у течају издања чувају, да-ли се најемник по уговору влада и свој посао као што треба врши. —

Завршујући допис овај, не могу пропустити, а да коју не рекнем и о протинијој проповеди. Проповед је као што рекох на свом месту, и не може подлећи критици, само је упало у очи онима, који га из ближе познају, и који су имали прилику слушајти га проповедати опет при осветљењу цркве, и веле, да је свагда једну те исту проповед говорио; а да је то зајста тако, могло се приметити и на артији, на којој је проповед написана, и са које је кад и кад читао, јер је иста од вајкадашњи времена, и због многог употребљења сасвим прљава. Међу тим то није никакво чудо, што се при истоветним и једнопрородним околностима једне и исте проповеди употребљују, али је за удивљење то, што неки свештеници приликом погребња — био мртвац стар или млад, био богат или убог, и оставио нејаку сирочад, богате аманете и велике задужбине, то је све једно, ту се без разлике сваком једно и исто надгробно слово — по његовом одпущу — говори.

(Д. н.) Бела Црива. — Гласови, који из средине наше до вас допуру, тако су редки, да би скоро помислили е нас је ваљада и нестало; није се тому ни најмање чудити, јер догађаји новијег доба код народа нашег таквог су замашаја, да ти се не да другим занимати, него како и којим начином да спасаваш душу, да сачуваш језик и име, које ти туђи елементи помоћу црних однадника наших хоће да угасе, да униште.

Није чудо дакле, што се са локалним одношима скоро ништа не занимамо, јер ко би новинарство наше са мање важним стварима попуњавао, кад је једва општим велеважним предметима тешко наћи довољног места у њему, с тога је и редак допис из крајине наше, и зајста више примера ради хоћу за сада да вас о једном догађају извјестим, који и ако није по све читаоце од интереса, али тек јавности вредан, наиме с тога, да се и друга браћа с тим опомени и примеру нашем сједују.

Други дан божића приредила је оvd. певачка задруга беседу у сопствену корист.

Песмом „молитва“ под диговоном новим г. Дозелом отвореше певачи и певачице вечерњу забаву; миљина ти беше погледати на ову праву четицу наших родољуба и родољубкиња; горске виле што те слатким певом успаљују, не би на те већи утисак учинити могле. Дивна песма али и дивни гласи, рекао би да си у виланском стану, а не у сали честите старине Миљина. —

За тим нам четвороручно отсвираше на клавиру гђца К. Лудвигова и г. Дозела. Вештину обојих не можемо опорети, али заман кад је клавир такови, да би му пре и на огњишту него на позорници место дошло; гђци К. Л. пак искрена српска тала; да Бог да многе мајке наших сународника такве ћерке рађале.

Сад пак долази на ред декламација гђце Ленке Новаковића; признати морамо, да није само на највеће задовољство декламвала, него нас је својом декламаторском коректношћу изненадила. Још брат Арон Јовановић декламоваше песму „Ао јаде“ од М. Н. с приличним успјехом, нека се брат Ј. и у будуће потруди, тим ће се још боље извезбати. — Песму „Падајте браћо“ од Хавласа одицваше нам само певачи; зајста ако је икоја песма пуна миља, пуна осећаја, то се овој зацело пореди не може, само бих рекао што се самог певања тиче, премда музикалан нисам — по своје тако рећи простом слуху, да мало више хармоније не би било шкодило; по што певачима овде није доста, то су код завршујуће песме „Коло“ такођер од Хавласа, надокнадили. Овде смо се уверили о вештини њиховој. Овом су песмом славу данашњој беседи задобили, није се ни чудити, што се је и против закључка друштвеног дванут на општу жељу одневати морала, а тим већи утисак на слушаоце имаде, што су том песмом беседу завршили. — За тим настаде играња, која је до 4 сахата трајала.

Сад у опште нешто да приметим, а особито одбору друштвеном, који је беседу приредио, њом управљао, дакле и програм саставио, а то је, да ако и оваке беседе имају своју добру страну, опет би са оваким забавама ваљало удружити много озбиљније задатке; требало би поучнога говора, који би по мношину од велике користи био. Не ћемо се даље у то упштати, надајући се, да ће се други пут и томе доскочити. Још бих имао да приметим, да се у напредак не чини никаквова разлика међу гостима; свако нек седи на ономе месту, које је на реду. —

Што се гостију тиче, било је довољно, особито странаца беше у лепом броју. Чист приход преко 100 фор. (Мољмо да нам јавите, шта је са школском ствари. Уред.)

Народна просвета.

* О српским школама у сарадинској регименти — пише један надлежни стручњак — да су ван оне у Митровици, Кумину, Војди Земуну, доћи Ва-

Због врло слабог увоза и ретког купа беше пазар врло ограничен. Цене су непромјењиве. Званично се је бележило: Иванс-пеница за пролеће 6 ф. 92 ц. — 6 ф. 94. За Сеп. и Окт. 5 ф. 67 и до, 5 ф. 70 н.
Раж за Јуни 3 ф. 61 н. — 3 ф. 62 н.
Зоб за пролеће 1 ф. 60 н. — 1 ф. 61 н.
Вршно сасвим стало.

ОГЛАСИ.

Г. Г. родитељи, кои су ради у Тријест децу на васпитавање и науке реалне и трговачке слати, нека се изводе до маја месеца о. г. ради преговора на Јована Димовића, учитеља при србском обществу обратити, у кога питомци издржаваће и рено надзираваће имати могу. Питомци се примају од 10 до 15 година возраста.
Изнесак о овоме нека уредничкишто означа, како би што пре новце добити могло.
У Тријесту 2. јануара 1873.

Јован Димовић,
учитељ.

1-3

ПЛАТНО ОД КОСТОБОЉЕ

ОПРОВАНО И ПРИПОЗНАТО

од првих лечничких зборова у Немачкој, и због своје особите лековитости повлашћено од некад вис. ц. и кр. намесништва у Угарској.
ЗАВОЈИМА ОД ОВОГ ПЛАТНА лече се од костобоље, од свега а по телу (ревматизма), кад кога сежне у грсти (хексеншус), од првега ветра (ротлауе), кад ухвати грч у руку или у ногу, и у опште од грчева у живлах, од костобоље у глави, од равнорисних отока, кад ко што угаје, од прободња — и у сваком овом случају поуздано с успехом.

ЦЕНА ЈЕ ПАКЕТУ с упутством како се лечи 1 фор. 5 нов. аустр. вред. предвостручену за теже болове 2 фор. 10 нов. аустр. вр. пакет.

Уз то се препоручује на гласу
ПАРИСКИ ОПШТИ МЕЛЕМ (ФЛАСТЕР)

за сваке ране и прозоб (кад промрзну ногу и од жуљева) ЦЕНА је теглице с упутством заједно 35 новчића.
Добити се може у Новом Саду у трговини Стевана Рагковића и у апотеци К. Б. Грозингера. У Панчеву код Фрање Тантнера.

КАРТА ДОПИСНА.

Г. Јосифу пл. Терску, апотекару у Пешти. Писам пријатељ потајних лекарија — те приморан големим боловима ревматичким, летих се платном од костобоље, које ми похваљаше — с најбољим успехом.

Са захвалношћу препоручујем ја то сваком, ком би забрбало.

Молим, пошаљте ми 2 комада у наплату на пошти, на рим. католичко званије парохиско у Очови, у солској варшеји, на последњу пошту: Нађ-Салатна.
У Липто-Хибс-ју 12. марта 1871.

И. и. П.

од саборне, а да особиту општину сачињава; о том други пут више, засад само нек се зна.

Тоја Сланкаменац, исто тако, као и покрштени, мађар „Ремињи“ не избива од градоначелника Мачванског, и Тоја мути по своме крају. Он би се рад осветити зато, што у последње време није изабран ни за политичног, ни црквеног општинара; но то је опште познато, да га баш народ из они крајева није хтео. Он се био као представник направио неким агон над пашацама, и шумама, где су му овце пасле. Наш сзет у Н. Саду познаје Тоју и зна ће му вредност оценити.

НОВИЈЕ.

Беч 3. (15.) о. м. — Из Париза јављају, да је поводом првог утиска, који је изненадна смрт Наполеона III, у први мах направила, постигнуто коначно споразумље између Тјера и одбора тридесеторице. Тјер је отпустио од многих услова, који беху постављени у ствари извађања неких важних тачака о унутрашњем строју народне скупштине.

Париз 2. (14.) о. м. У одбору тридесеторице би прочитан предлог о пододбору, који сасвим одговара пређашњим извешћима. Тјер је изјавио, да ће тај предлог примити, но са неким модификацијама; он иште за сусуспензив-вето рок од 4 месеца, и зактева право, да може сваки пут, кад би ин-терпелација била, у нар. скупштини доћи, конституисање друге скупштине бар на два месеца пре разрешења народне скупштине и напослетку продужење црновласти садашње извршне власти за шест недеља после разидања садаше нар. скупштине.

Лондон истога дана. — Тајмс објасњује поближе ствари о средоточној Азији и вели, да се је Русија у погледу експедиције у Шинсу изјаснила, да јој је главна брига унапређење трговачких одношаја и ослобођење уваћених руских поданига, а да никако не мисли, да Шинсу анектује; надати се је, да ће се руска политика одма, како цел постигне, окренути.

СРПСКО НАР. ПОЗОРИШТЕ.

НЕДЕЉНИ РЕД ПОЗОРИШНИ ПРЕСТАВА.

У недељу 7. јануара по други пут: „Јелва, руска сиротица.“ — У уторак 9. јануара у корист варошке болнице; „Јелва, руска сиротица.“ — За тим: „Пркос.“ — У четвртак 11. јануара; „Лек од пуница“ и „Пукovníк од 18. година.“

ИСПРАВКА.

У бр. 2. на страни четвртој, у другом ступцу, у 45-том реду озго, место: То је правична ствар, треба до стоји, „То је приватна ствар.“

МЕНИЧНА АГЕНТУРА И КОМИСИЈОНА РАДЉА

ГОЛДШТАЈНА И ДРУГА,

ГЛАВНА ТРГОВИНА У БЕЧУ; ФИЛИЈАЛ У НОВОМЕ САДУ,

продаје сваке врсте лозова, како са главним згодитцима од

600.000 И 300.000 ФРАКА У ЗЛАТУ,

тако и са главним згодитцима од

300.000, 250.000, 200.000, 150.000 ФОРИНАТА У БАНКАМА

по најверенијим условима уз месечне одплате од једне на двадесет форината.

Извучених серија од свих државних лозова може се код нас добити, које дајемо за десетине и двадесетине у десним писмима по најјестинијој цени.

Налози са стране извршују се најскорије.

1-3

новци и оба Сланкамена тазове да не заслужују ни имена школа, јер нису од користи по науку и васпитање деце, а штетне су по здравље. Том удом ствари криви су учитељи, родитељи и општине а и надзорници. Учители су толико криви, што су неспремни за своје звање, па и те учитеље јуре сваке године на друге штације премештањем, које често изгледа као нека трговина. По колико се може искати од тих учитеља јасно је, кад им је плата једва 300 ф. а има их многи, који немају ни 200 ф. ни 150 ф. ни 120 ф. — а то је мало за живљење а много за умирање. Збирање 10% у граничарској школској уредби начинило је тушта заплата, те се не зна ко плаћа учитеља, или срез или општина. Тако примера ради ено Мартинаца и Кузмина, где један учитељ има 200 форинти, а други по 150 и 120 форинти. Велики је недостатак што ради расире који закон важи у школи нема никаква местна надзора. Највише су криви родитељи што не шиљу децу у школу и општине који не опреме школу са оним што треба. Местимце су аданија уска и тесна (у Јакову) местимце нису оправљена на време (у Михаљевци). У неких прокисавају (у Огару, Обрежу Бочмену и т. д.) Негди опет нема ни труна огрева (у Огару, Вашници Михаљевци). О повторној школи ни трага ни гласа. Школе су свуда оскудне учевном опремом и намештајем. Деца немају књига, скамије да их горих нема нигде у свету, школе су непатосане, а деца боса и гола пуца су кашља, кивавице и катара. Има школских соба које су баш уз ансану. Школских вртова и поуке у њима нема нигде. Нова граничарска школска уредба тумачи се свуда другачије, а изводи се на штету верозаконских школа. Људи који неће да се примају у „ортешурат“ глобе; седнице црквене општине односно одбора квалификају као нарушавање јавног реда и мира, непокорност и побуну против постојећих закона и прете §. 341 lit b.) криминалног закона. Због неодлучности закона страдају многи невини људи. Има случајева да конкур на управљену учитељску стацију расписује у један мах и епархијски одбор и политичка власт, да се учитељи зову на курс у Сомбор и у Петрињу. Решкрипт важи за крајину у начелу, разаслат је с царевим печатом и потписом, нова крајинска школска уредба не помиње нигде српске школе, не побија важност решкрипта на опет то чудо и покор. Да ни крајинске власти нису начисто са законом, види се из отписна Сл. Г. команде у Загребу од 9. марта п. р. г. бр. 274 у распри црквене општине у Земуну са својим учитељима, у којој генералкоманда упућује општину на §. 24 решкрипта и на епарх. школ. одбор, односно на народно школски савет као компетентне власти, а томе је противан декрет од 23. апр. што је у Митровици издат српским учитељима, где су тада позвати на заклетву. Из свега тога види се, да се уредбе решкрипта и признају и не признају, Српски школски органи респектују и не респектују. Толико за сада у опште, а идући пут ћемо навести и појединости.

Имаде много српских школа, у којима су скамије до зла бога хрђаве, у којима нема потпуне учевне опреме, уз које нема школске књижице, у којима има много сиромашне деце, која немају књига, прописева, пера и друге школске потребе. По новијем начину удешавају се скамије по величини деце, у њих се смештају само по троје, највише четворо деце, а скамије се поређају тако, да је учитељу олакшан преглед, а деци пролажење. Од учевне опреме треба свака школа да има барем две велике табле, једну за рачун, другу за писање, српске и славенске штице, Телонскијево слике за очигледну наставу, Штрајберове библијске слике, српску мапу од Европе, мапу од Угарске или Аустро-Угарске и магар омањи глобус и машину за рачунање. У школској библиотеци треба да има бар српска педагошка дела и децији списи. Свака школа треба да држи школски лист „Учители“ и поучни лист „Глас Народа.“ А све се то може набавити само ако се хоће, јер то не кошта стотине. Као што нам настаје празник св. Саве школског заштитиња и српског просветитеља, то треба особито данас, кад смо тако потиштени у нашој школи, да свечано прослаavimo св. Саву, али не речима, него живим делом. Треба у свакој црквено-школској општини да се приреди беседа на дан првога српскога просветитеља и да се чист пригод од те беседе намење да се одмах подмире потребе местне школе и то што пре. Свештеници и учители треба да пригодом свећена водиче у школи рекну коју скупљеном народу, да нам опстанак школа виси о лаци, и да позову народ да прилаже на потребе своје школе.

Много се може урадити тај дан, али само треба хтећи. Нас није утаманила ни судбина, ни хрђаве године, ни покољи, ни помори, али нас је на многих мести убио у главу наш немар, наша нехатост. Не старам се кад треба и кад је најбоља прилика, а кад догоре до ноката, а ми јо и помагај и удри у сва звона. Видићемо колико ће општина достојно прославити првога српскога просветитеља св. Саву!

Из Пеште нам пишу, да се омладина српска у лепој слози са тамошњим и околним Српством спрема, да даде ових месосојећа беседу, од које је чист приход наменула на сиромашне школе будимске дијецезе. Радујемо се тој племенитој намери и

честитамо тамошњем Српству, што предњачи тако лепим примером осталој браћи. Из тамошњих српских кругова јавила се често много лепа мисао, на је после наша одзива у целом народу и уродила је добрим плодом. Не сумњамо да се и остала места наша неће угледати и овога пута на горње Српство, које удаљено као што је, увек стражари и најживље осећа, где нас највећа боли.

Пештанске новине јављају, да ће министар Трезор да сазове стручне људе, да им чује мњење, е да ли би ваљало преустројити 38 зак. чл. од 1868 о народним школама и у чему? Мађарска преса наваљује, да се тај закон преиначи, а смера тамо да се вероисповедима скучи самоуправа школа на нулу и да држава буде све и сва. Опасан пут на који ће се влада као што изгледа дати навести — јер су апостоли помађаривања ужасно дигли рогове и разјалили чељусти. Идемо да видимо!

НОВИ САД, на Богојављење. И данас је арх.

Авђелић служио у саборној цркви и ишло се литиом на Дунав, — но ове године без тако званог „неба“ што трговци или трговачки помоћници носе; сад се није ни кога нашло, који би „небо“ носио. Исто тако и занатлије нису носили „машале“ саборне цркве. То су ствари, које наравно зависе од добре воље, а што дотични немају добре воље, то су криви они, који су на нашу цркву и наше општине навукли комесаре, полицаје, агенте, пандуре. Зато није требао г. капетан Маша да се онако једи, и предази границе не само свога звања, него и „васпитања.“ Он се продера на неколицину трговачког реда, који су у гомилици били, „трговци вуцабатине, лоле, банкрот, срам вас било, да нисте „небо“ носили.“ Срам да буде капетана! који се тако што јавно казати усуђује. Могао би он изабрати за себе једну од ти титула, бар са обзиром на време док је и рад чега је „вацирао.“ И опет: срам да га буде! А кога је бирао, и то обадва пута на „приврећа“ за сенатора? ко ли за капетана? Тако ли се зајам враћа? Или се нада државној полицији, па ко вели: „можете сад свирати!“ Но нека, нека. Иде време, носи време.

Но сад да ступимо другом призору. Ко је оно што гологлав, и као „без душе“ хити изирид литије онамо, где су гимназисте већ напред одмакли били? То је делија — Аркадија Оберкнежевић државни одветник у Н. Саду. Управитељ гимназије и гимназијете ишли су покривеном главом. То је наредба од дужег времена учињена од представљене власти гимназијске, да не би ђаци у зиму гологлави назебли, и болест на се навукли. И данас је било влажно време, таман за назеб. Г. Оберкнежевић продера се: зашто гимназијете не иду гологлави? Управитељ му објасни; но он се даље продера: да он званично заповеда да сви каше и шешире скину, па и професори. Учини се. Но сад ми ни-тамо г. Оберкнежевића: које он код литије србске? којом власти он ту заповедати има? Зашто он ниче, где се не сеје? Он нема гимназијетама и професорима гимназије ништа, а ма баш ништа, и нигде заповедати, а најмање у цркви, и код литије. То треба да зна. Он ту није државни одветник, преида и као такав ником заповедати нема, него је као и други православни Србин, са разликом, што се у кући други говори србски. А ако мисли, да има ту власт, нека нам каже јавно, да знамо ка-кву и од кога, да можемо министра правосуђа јавно запитати, на ком се закону оснива власт државни одветника у србској цркви, код србски литија над србским гимназијама. Мисли ли он, да су Срби у Н. Саду стога без репа? Гле свега јако! Има и над „бабом баба.“

Авђелић иде на цепање у самој црквеној општини у Новом Саду. Он је некима већ говорио, како би требало, да се „Ајманска црква“ одели

КЊИЖАРА БРАЋЕ ЈОВАНОВИЋА У ПАНЧЕВУ

ПРЕПОРУЧУЈЕ СВОЈЕ БОГАТО СЛОЖИШТЕ:

Прописа српских и немачких, тека, табала каменитих и од артије, сунђера, правачника, мастила, дивтија, оловака и пераја гвоздених сваке врсте, држака и т. д.

Све тискарије (друксорте) за политичне и судске власти по најновијем упутству.

Црквених протокола, изводе из њих и рачунске књиге по пропису.

Артије: концепт, канцлај и поштанске, оловака црних, плавих и црвених, облатна, воска поштанска, куверата и артије за куверте, гуме за брисање мастила и оловака, мастила црна и црвена, плаве боје за печате и т. д. и т. д.

СВИЈУ ШКОЛСКИХ КЊИГА ПИСМАРИЦА, ШТИЦА, ШКОЛСКИХ ТАБЛИЦА (КАТАЛОГА ПОХАЂАЊА ШКОЛСКЕ ДЕЦЕ) СРПСКИХ ПЕДАГОШКИХ ДЕЛА

МАПА ЗА ЗЕМЉОПИС И ЈЕСТАСТВЕНИЦУ.

Књижара ова прима наручбине на сваку словенску и немачку књигу и извршује сваки налог најбрже и по најјестинијој цени.

КАЛЕНДАРИ ЗА 1873. ГОДИНУ:

„ПАНЧЕВАЦ“ „ПОЛАЗЕНИК“ „СРБИ“

СТАЈЕ САМО 30 НОВЧИЊА. СТАЈЕ 20 НОВЧИЊА. СТАЈЕ 30 НОВЧИЊА. КАЛЕНДАР ЗА ПИСАРНИЦЕ. на финој велиској артији 40 новч., а постављен дебелом артијом 60 новч.

КАТАЛОГ свију књига сад је у штампани и слаће се на заштете бесплатно.